

УДК 94 (477)

О. Потіха

(Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України)

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНДО (1930–1935)

Важливе місце у діяльності Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) міжвоєнного періоду займали питання господарської самоорганізації українського населення. Аналіз програмних документів дозволяє стверджувати, що партія вважала за необхідне підтримувати розвиток українських господарських організацій Західної України та їх використання як однієї з форм боротьби за усамостійнення і незалежнення українського громадянства від натиску польських властей. Політична декларація партії в економічній сфері знайшла своє реальне втілення у практичній діяльності центральних і місцевих партійних осередків, їхніх лідерів та рядових членів.

Націонал-демократи були переконані у тому, що економічна самостійність – передумова соціального й національного визволення. Саме тому вони були організаторами широкого кооперативного руху, активними діячами господарських та фінансових організацій краю. Члени ЦК УНДО очолювали більшість економічних установ краю: Ревізійний союз українських кооперативів (РСУК) – Ю. Павликовський (1922–1944), “Центросоюз” – О. Луцький (1930–1939), “Центробанк” – К. Левицький (1898–1939), “Сільський господар” – Є. Храпливий (1928–1939).

Одним із пріоритетних напрямів діяльності УНДО була оборона українських економічних організацій від зловживань з боку польської адміністрації. У своїй практичній роботі, спрямованій на захист української кооперації, ундовці великого значення надавали діяльності в польському парламенті, з трибуни якого піддавали критиці репресивну політику уряду, вносили пропозиції та поправки до польських законопроектів у справах кооперації. Націонал-демократи намагалися згуртувати навколо своєї організації якнайбільше осіб, використати кооперативні установи як трибуну у боротьбі за маси. З цією метою ундовські парламентарії – Ю. Павликовський, С. Кузик, С. Баран, О. Яворський, О. Луцький, І. Заваликут – займалися створенням кооперативів у селах і містечках краю, широко пропагували ідеї кооперації серед загалу шляхом організації кооперативних курсів, лекцій, конференцій, віч, нарад.

Ідейно-організаційним і ревізійним центром української кооперації був РСУК, який сприяв поширенню кооперативної ідеї серед народу, забезпечував створення розгалуженої кооперативної мережі, здійснював періодичні перевірки та ревізії діяльності кооперативів усіх рівнів, координував співпрацю окремих видів західноукраїнської кооперації: молочарську («Маслосоюз»), споживчу («Центросоюз», «Народна торгівля»), кредитну («Центробанк»). УНДО займало домінуючі позиції в Краєвому молочарському союзі «Маслосоюз», який відіграв роль організаційно-торговельної централі для західноукраїнських молочарських кооперативів. Будівничі та керманічі „Маслосоюзу” – А. Палій, А. Мудрик, О. Лис, М. Хронов’ят – активно підтримували політику націонал-демократів. Партія мала переважаючі впливи у Крайовому господарському товаристві „Сільський господар”, яке відіграло важливу роль у розвитку сільського господарства та кооперації. У важких умовах політичного, економічного та культурного відродження західноукраїнських земель в часи польського панування, діяльність товариства особливо розвинулась завдяки невсипуції праці члена ЦК УНДО Є. Храпливого. Загалом, у 1930 р. понад 64 % українських кооперативів перебували під впливом УНДО. Поступова зміна політичного курсу націонал-демократів в середині 1930-х рр. спричинила зростання в українській кооперації впливів ОУН.

Отже, в умовах національної дискримінації українства діяльність УНДО спрямовувалася на правовий захист українських кооперативних організацій від утисків з боку владного режиму, налагодження дієвої організаційної підтримки кооперативного руху, що створювало сприятливі умови для розвитку кооперації. Партія не лише ставала популяризаторами ідей кооперації серед населення краю, а й сприяла внутрішньому зміцненню системи української кооперації та зростанню її авторитету.